

pognojeno, o vikendih pa nič. Poziv je preprost: objektivizirajmo in dogovorimo se o tem, kaj bomo merili — ali pa bomo tiho: amaterji manj, profesionalci pa zelo.

Letos nas bo veliko prehodilo veliko poti. Poskusite opazovati na ta način in pišite

na PZS! Jaz bom prav gotovo to nadaljeval. Vaši podatki, ideje in priporočila nam bodo pomagala graditi model in metodo za resno delo v prihodnjem letu. V boju za prvo kategorijo. Pri vodah to pomeni pitno vodo, pri nas naj bo to čisto pot, križišče ali okolica postojanke.

SOVJETSKO PREČENJE VSEH ŠTIRIH VRHOV KANGČENDZENGE

ODPRAVA, OBSOJENA NA USPEH

VASILIJ SENATOROV

Skoraj do konca minulega stoletja je veljalo prepričanje, da je Kangčendzenga z 8586 metri najvišja gora na svetu. Šele na podlagi poznejših natančnih meritev so naposled odpravili to zmoto. Zdaj je najbolj vzhodni osematisočak, ki leži v Nepal, Kangčendzenga, tretja najvišja gora na svetu. Ker ta mogočni velikan iz indijskega Dardžilinga vsakemu opazovalcu takoj pade v oči, so se pogumni raziskovalci že razmeroma zgodaj ukvarjali z mislijo, da bi se povzpeli nanj. Izredno težavni dostopi, ki veljajo nasploh za najtežavnejše v celotni Himalaji, in ostrí klimatski pogoji so prispevali k temu, da so na glavni vrh Kangčendzenga prvič priplezali šele leta 1955, torej dve leti po prvem pristopu na Everest, to pa je uspelo Angležem. Na tri stranske vrhove, ki skupaj z glavnim vrhom tvorijo enkratni venec vrhov v višini okoli 8500 metrov, pa so se šele leta 1973 povzpeli Japonci (Jalungkang, 8505 m) in leta 1978 Poljaki (Južni vrh, 8482 m, Srednji vrh, 8476 m).

Domači prebivalci verujejo, da lokalni himalajski bogovi domujejo na štirih vrhovih Kangčendzenga. Prav tako so prepričani, da so se začeli časi nesrečnih dogajanj v njihovi kneževini Sikimu, ki zdaj spada k Indiji, po tem, ko so goro oskrunili prvi gorniki.

Čeprav so britanski prvi pristopniki obljubili (in kot je pri gentlemanih pač navada, to obljubo tudi držali), da se bodo ustavili najmanj meter pod najvišjo točko, je Kangčendzenga vedno znova zahtevala nove žrtve. Doslej je 26 gornikov našlo smrt na njenih bogato zasneženih pobočjih, polovica od 70 odprav, ki je tod od leta 1899 merila moči, pa se je morala brez uspeha vrniti.

SOVJETI V HIMALAJI

Sovjeti so se začeli zelo pozno udeleževati v Himalaji: prvo odpravo so organizirali šele leta 1982. Enajst članov moštva, ki je štel 24 planincev, je takrat odprlo novo smer v jugozahodni steni

Sagarmate, Everesta. To je bil za začetnike vsekakor lep uspeh. Ko so se s te odprave vrnili v Katmandu, so se takoj začeli potegovati za nov cilj in si izbrali Kangčendzengo. Da pa bi bila njihova naloga čim ambicioznejša, so kar takoj prijavili prečenje vseh štirih vrhov.

Isti cilj pa so si zastavili tudi Japonci, ki so bili do takrat vodilni narod, kar zadeva število uspešnih vzponov. To je bil verjetno tudi vzrok, da je ministrstvo za turizem Nepala dalo soglasje za rusko odpravo, ki naj bi prečila vrhove, šele leta 1985, leto dni po tem, ko se je japonski poskus ponesrečil. Dovoljenje je veljalo šele za pomlad leta 1989.

Šport je v socialistični državi nacionalna zadeva. Športni ideologi so bili vedno prepričani, da naj bi zmage na olimpijskih igrah in svetovnih prvenstvih dokazovale premoč sistema. Glede na to je samo po sebi razumljivo, da spodbujajo prestižne športne panoge, med katere pa alpinizem ne sodi. Zato so smeli sovjetski alpinisti šele leta 1989 drugič v svoji zgodovini obiskati Himalajsko pogorje. Razumljivo je, da je bila ta odprava, ki jo je organiziral državni komite za šport ter jo tudi pripravil in financiral, obsojena na uspeh.

V dveh letih so po posebnem selekcijskem sistemu izbrali najboljše. »Najboljše med najboljšimi« so nato vnovič testirali ter jih naposled poslali na posebne treninge na Kavkaz in v Pami. Za vodjo odprave so določili Edvarda Mislovskega, ki je zdaj vodja stolice za radioelektroniko na moskovski visoki šoli in je znan le strokovnjakom in ozkemu krogu študentov. Mnogo bolj znan pa je kot predsednik Planinske zveze Sovjetske zveze in kot prvi sovjetski pristopnik na Everest.

Celotno praktično delo so naložili Nikolaju Černemu. Po poklicu je sicer diplomirani inženir za kovinsko predelovanje, iz ljubezni do gorā pa je zamenjal poklic in že nekaj let dela kot vodja mednarodnih alpinističnih taborov v ZSSR. Ta organizacija skrbi za sprejem in skrbništvo tujih alpinistov. Skupaj z Valentinom Ivanovom, prav tako udeležencem odprave iz leta 1982 in sedanjim šefom-trenerjem, je

V ledeni steni nad baznim taborom

pripravljaj ekipo in jo dokončno sestavi. Poleg že omenjenih oseb je bilo v njej 22 športnikov, zdravnik, šef kuhinje, še en trener in avtor tega besedila, ki je letel v Katmandu kot prevajalec in predstavnik za tisk. K temu je treba prišteti še filmsko ekipo, v kateri je bilo šest ljudi, od njih pa so bili trije predvideni za delo na velikih višinah.

ZAČETEK ODPRAVE

V začetku februarja leta 1989 so člani odprave prišli v Nepal. Pred tem je deset ton opreme skupaj z moštvom odletelo iz Moskve v Kalkuto. V Biratnagaru, mestu v vzhodnem Nepal, smo nameravali prestopiti mejo in priti v Nepal. Vendar to ni bilo mogoče: tam, kjer lahko mejo prestopi vsaka krava, je to za tujce popolnoma nemogoče. Svetovali so nam, naj kolikor je le mogoče hitro zapustimo to »zaprto« območje in nam prepovedali fotografirati. Mislmo, da vemo, zakaj so to prepovedali: to je najrevnejši predel Indije, kjer številni ljudje vse življenje dobesedno preživijo na cesti. Po dolgotrajnih razpravah smo ugotovili, da je indijska birokracija še mnogo hujša od sovjetske in da bomo morali zares poiskati drug mejni prehod. Najbližji je bil v 130 kilometrov oddaljenem Sikimu, vendar ni

nihče vedel, kako naj bi prišli do tja, poleg tega pa je šofer dejal, da ponoči tod nikakor ne bo vozil, ker oboroženi roparji napadajo popotnike. Tako smo šele naslednji dan z odpravo prišli v Nepal.

Basantapur je zadnja vas na poti proti Kangčendzengi, do kamor se je mogoče pripeljati. Tam smo postavili tabor in organizirali nosače. Novica o prihodu odprave se je kot blisk hitro razširila po okoliških naseljih in stotine prebivalcev nas je prišlo gledat. Domačini so nadvse revni, vendar izredno prijazni. Ker je nepalska vlada za ta predel šele leta 1989 začela izdajati dovoljenja za trekinge, domačini še nimajo prav veliko izkušenj s tujci in so nas neprestano spraševali, če smo Japonci. Večina tamkajšnjih ljudi namreč pozna le štiri dežele na tem svetu: Nepal, kjer stanuje, Indijo in Kitajsko, ker sta sosedji, in Japonsko, kajti pogosto pride do njih prethotapljeno blago z oznako »Made in Japan«.

Po nekaj dneh je karavana 600 nosačev vendarle odšla na pot. Poleg hrane in opreme za odpravo so nosili tudi velike količine hrane in kurjave zase — celih šest ton za deset dni nošnje do ledenika Jalung.

Normalno bi morali iti do tega ledenika skozi Jampudin, vendar so do te vasi trije visoki prelazi, ki so bili februarja še na debelo zasneženi. Kot edina možnost je bila pot ob reki Tamur in prečkanje tokave Sumbua Kole; ta pot je označena na kartah — v resnici pa ne obstaja. Znašli smo se v džungli in si z velikimi mačetami utirali pot skozi goščavo, ponekod pa smo morali strmo pot zavarovati z vrvmi, pa še so nam nekateri tovari zgrmeli v globino. Več nosačev je obupalo, rešilo pa nas je 70 višinskih nosačev, ki smo jih posebej naročili v Katmanduju za nošnjo prek ledenika Jalung in so jih od tod poslali v vzhodni Nepal. Kot je pogosto običaj, so se na ledeniku, ki ga je zaradi poslabšanja vremena večkrat na debelo zasnežilo, uprli še ti nosači s sirdarjem na čelu — in tako so vlogo nosačev prevzeli alpinisti.

NA ŠTIRIH VRHOVIH

Šele sredi marca so nad baznim taborom v višini 5500 metrov zaplapolale sovjetske in nepalske zastave. Zaradi zamude smo porabili skoraj vse zaloge hrane, tako da nam je v najkrajšem času grozila lakota. Vendar ni nihče mislil na to. Vsi so mislili le na eno: čim hitreje priti na goro. Osemtisočak Kangčendzenga se je kot velikansko obzidje, kot štiriglava pošast dvigal nad morenskimi griči, na katerih je stal naš bazni tabor.

Že v Moskvi izdelan taktični načrt je bil takle: najprej naj bi našli pot do Big Shella, velike terase, in nato postavili na

višini 7200 metrov višinski bazni tabor. Od tod naj bi potegnili tri smeri. Zahodna skupina naj bi šla po klasični smeri med Jalungkangom in glavnim vrhom, osrednja skupina med Glavnim in Srednjim vrhom, južna skupina pa bi naposled splezala na Južni vrh. Na vseh treh smereh naj bi uredili četrti tabor na višini približno 7500 metrov in tabor za jurišne naveze na višini približno 8200 metrov. V celoti naj bi na višino več kot 7000 metrov prenesli približno poldrugo tono opreme, se pravi šotorov, vrvi, orodja, klinov, kuhalnikov, hrane in drugega.

To je bilo trdo delo, posebno še zato, ker najeti šerpe niso pomagali tako, kot je bilo pričakovati. Žal smo šele aprila, ko je bila odprava v polnem teku, zvedeli, da lastnik odpravske agencije še vedno ni izplačal sirdarja in njegovih šerp za prejšnjo odpravo, zato si vodja naših šerp ni upal najeti izkušenih nosačev, ampak se je zadovoljil večinoma z ljudmi iz svojega poznanstva in sorodstva. Tako je veliko več dela in nošnje padlo na alpiniste.

Med približno poldrugim mesecem dela na gori je bila položena načrtovana mreža prek južne strani Kangčendzenge. Smer na Južni vrh je bila objektivno najtežavnejša. Orkanski vetrovi so plezalce skoraj dobesedno trgali v grebena. Višinski šotori niso prestali takšne preizkušnje. Eni od skupin je odneslo šotor skupaj z drago snemalno opremo, ki je niso več našli, drugi skupini pa je vihar v nekaj minutah v franže scefal zunanji šotor.

Fantov pa vse to ni moglo zadržati — čeprav je besedo »fantje« komajda mogoče uporabiti, saj je bila povprečna starost članov odprave 35 let. Skoraj vsi so diplomirani inženirji, učitelji, zdravniki in nekateri celo promovirani znanstveniki. Večina od njih pa je menjala poklic in so delali kot poklicni gorski vodniki.

Do 18. aprila je 24 udeležencev odprave prišlo na enega od štirih vrhov. Uspelo jim je potegniti tri nove smeri. Devet alpinistov se je odpovedalo umetnemu kisiku. Takšna bilanca bi kakšno drugo odpravo popolnoma zadovoljila. Vendar je bila naša glavna naloga opraviti prečenje vseh štirih vrhov Kangčendzenge.

BILANCA VELIKEGA USPEHA

Valentin Ivanov je imel tedaj težavno nalogo, da izbere deset ljudi za prečenje. Po načrtu je bilo predvidenih samo šest, vendar mu je po velikanskem trudu po neposrednem radijskem pogovoru s komitejem za šport uspelo to število skoraj podvojiti. Seveda pa je bilo celo to premalo, kajti vsi bi radi sodelovali pri prečenju.

Končni pogovori so bili v »zeleni coni« na višini 4200 metrov. Vsi alpinisti so

Kakšne pol ure po tem, ko je bil narejen ta posnetek, sta se srečali obe skupini, ki sta prečili Kangčendzengo: na sliki so tovariši, ki prihajajo s poti med Južnim in Srednjim vrhom

namreč tam dobili priložnost za majhen »dopust«. Prečenje naj bi opravili dve skupini po pet članov, tako da bi obe skupini hkrati odšli na pot, in sicer prva skupina z Južnega vrha, druga pa z Jalungkanga.

Dne 1. maja se je podvig začel. Skupina, ki je šla proti jugu, je po 36 urah dosegla Južni vrh, druga skupina pa dan pozneje Jalungkang. Tako je deset sovjetskih alpinistov opravilo celotno prečenje ene od najtežavnejših in najvišjih gor na svetu. Tudi zaščitne skupine, v katerih so bili preostali člani odprave, ta čas niso držale križem rok: vsak od njih je ta čas stal najmanj enkrat na enem od štirih vrhov. Tako so udeleženci odprave v celoti opravili 85 vzponov na enega od štirih vrhov. Pri tem niso imeli niti najmanjše nesreče in niti najmanjše poškodbe. Himalajski alpinisti dotlej še niso doživeli česa takega. Seveda so vsi ta čas močno shujšali, saj so imeli zadnja dva tedna le še prav skromne obroke iz izpraznjenega skladišča. Le za kaviar posebno nosači na ledeniku niso kazali nikakršnega zanimanja; to smo opazili šele med sestopom, ko smo med skalami našli številne odprte konzerve, v katerih je manjkala komajda kakšna žlička vsebine.

Kljub takšnemu izrednemu uspehu nekateri udeleženci s podvigom na Kangčendzengi le niso bili popolnoma zadovoljni. Nekateri bi radi poskusili prečenje brez uporabe dodatnega kisika iz jeklenk. Ven-

dar je vodstvo menilo, da tega v okviru tako velike skupine ne bi bilo mogoče izpeljati, ker bi bila hitrost plezanja tistih z dodatnim kisikom in brez njega zelo različna. Zato je vodstvo odprave ukazalo, da morajo vsi člani med prečenjem obvezno dihati umetni kisik. Nekateri udeleženci smatrajo, da je bila zaradi tega športna vrednost odprave manjša. Tako na primer Leonid Tročinenko: »Prepričan sem, da nam je uspelo zbrati absolutno vrhunske plezalce iz vse države. Kaj takega bo v prihodnje komajda še mogoče kdaj doseči. Potencial te super skupine pa, žal, ni bil popolnoma izkoriščen.«

Do istega spoznanja je med vračanjem prišel tudi Valentin Ivanov. Plansko gospodarstvo je celo v športu še enkrat zmagalo nad svobodnim mišljenjem. Spoznanja s te odprave pa bodo dokazala, da se je kaj takega zgodilo zadnjič. Za naslednja tri leta so predstavniki različnih alpinističnih združenj iz Sovjetske zveze že vložili prošnje za različne gore v Nepal. Tako bodo med drugim plezali po južni steni Lotseja, poskusili bodo opraviti prečenje z Lotseja na Everest in plezati po južni steni Anapurne. Tudi v sovjetskem alpinizmu je namreč čutili preestrojko!

(Die Alpen)

TOMO ČESEN V SREDIŠČU PLANINSKE POZORNOSTI

SVET POZNA NAŠEGA ALPINISTA

Svetovne alpinistične revije so že najmanj od letošnjega maja skoraj dobesedno polne intervjujev s kranjskim plezalcem Tomom Česnom ter poročil, ocen in drugačnih člankov o njegovih uspehih, predvsem še v Alpah in Himalaji. Med-

tem ko sta bili kar v dveh zaporednih številkah italijanske revije Alp veliki reportaži o Tomu Česnu, je v švicarski štirijezični reviji Die Alpen, mesečniku Švicarske planinske zveze, objavljen velik Česnov portret, ob katerem avtor raz-

Tomo Česen — četrti častni občan Kranja

Planinsko društvo Kranj je v prostorih gradu Brdo 23. maja letos pripravilo za Toma Česna, zmagovalca južne stene in vrha Lotseja, svečan sprejem. Ob tej priložnosti mu je planinsko društvo podelilo umetniško kristalno unikatno delo rogaških steklarjev z napisanim posvetilom in izbrušenim znakom Planinskega društva Kranj. Predsednik planinskega društva Franci Ekar pa je Tomu Česnu kot dolgoletnemu članu upravnega odbora in načelniku alpinističnega odseka PD Kranj izročil tudi

zlati častni znak slovenskega planinstva. Na srečanje so bili povabljeni kranjski udeleženci himalajskih odprav. Tej slovesnosti sta prisostvovala tudi slovenski minister za šolstvo in telesno kulturo dr. Peter Vencelj in predsednik občine Kranj dipl. ing. Vitomir Gros, ki je poleg priznanja prisotne seznanil s tem, da je občina predlagala Toma Česna za častnega občana občine Kranj, kar je bilo potrjeno na vseh treh zborih dne 30. maja 1990. Tako je Tomo Česen ob Josipu Brozu Titu, Edvardu Kardelju in Vinku Hafnerju četrti častni občan Kranja.